Dr. RUDOLF VON SOWA

28. září 2000 je tomu sto let, co zemřel významný romista Dr. Rudolf von Sowa.

Narodil se 30. ledna 1853 ve Lvově v úřednické rodině. Tato skutečnost ovlivnila Sowův život ve dvou ohledech. Za prvé měl možnost studovat a rozvinout tak svůj mimořádný jazykový talent a za druhé - díky častému stěhování, příznačnému pro rodiny státních úředníků - od útlého věku poznával jazykově i kulturně různorodá prostředí. Asi právě tato zkušenost jej přivedla k zájmu o jazyky, který jej provázel celý život.

Sowa studoval gymnázium v Brně, později v Uherském Hradišti, filozofickou fakultu (obor latina-řečtina) navštěvoval ve Vídni a v Innsbrucku, doktorát filozofie získal na Jagellonské univerzitě v Krakově. Po ukončení studia se až do své předčasné smrti živil jako gymnaziální profesor v Moravské Třebové a v Brně vyučováním latiny, řečtiny a němčiny. Kromě základních světových a několika slovanských jazyků se Sowa sám (ještě na střední škole) naučil persky, na univerzitě navštěvoval kurzy sanskrtu, arménštiny, později se zabýval mongolštinou.

Dlouhodobým předmětem Sowova zájmu byly různé dialekty romštiny, se kterými se setkal na území dnešního Slovenska, Německa, Česka, Polska a Maďarska. Byl členem *Gypsy Lore Society* a v časopise této společnosti také publikoval několik svých studií o romských dialektech. Kromě článků o dialektech z výše zmíněných oblastí napsal i studii o dialektu brazilských Romů. V tomto časopise také publikoval několik pohádek - převážně v dialektu slovenských Romů. Sowovými nejvýznamnějšími romistickými díly jsou pak monografie o dialektu Romů z okolí Trenčianských Teplic a slovník dialektů německých Romů.

Monografie o západoslovenském romském dialektu začíná vymezením postavení romštiny v rodině indoevropských jazyků a srovnáním tohoto dialektu s jihomoravským a maďarským romským dialektem. Hlavní část monografie je věnována analýze fonologie, morfologie a syntaxe tohoto západoslovenského dialektu. Jako korpus slouží Sowovi nahrávky několika pohádek, které sám sebral i přeložil.

Při tvorbě slovníku dvou dialektů německých Romů Sowa vycházel jednak z vlastní znalosti těchto dialektů, dále pak z prací badatelů Bischoffa, Graffundera, Liebicha, Krause a jiných. Tato díla navzájem porovnal a kriticky zhodnotil. Dialekt německých Romů rozdělil na západní a slabší východní větev. V západním subdialektu došlo k četnějšímu přejímání slov z německých dialektů, ve východním spíše z polštiny. Sowa se zabýval i četností arménských, řeckých, rumunských, maďarských a jihoslovanských přejímek. V zápisu se snažil vyvarovat spřežek.

Ve své práci postupoval Sowa kriticky. Zanechal nám výbornou studii západoslovenského dialektu (jinak velmi málo popisovaného) tak, jak se jím mluvilo

před sto lety. Ve slovníku německých romských dialektů vyvrátil některé dřívější omyly, zachytil průběh procesu ztráty aspirace, částečnou ztrátu znělosti a jiné fonetické i morfologické jevy a procesy. Sowovo dílo má pro romistiku dodnes velkou hodnotu.

Literatura:

Nečas, Ctibor: Dr. Rudolf von Sowa (1853 - 1900), Forum Brunense 3, Brno 1990, str. 161-168

Kutlík-Garudo, Igor: O začiatkoch romistiky na Slovensku, Slovenský národopis 36, 1988, č. 1, str. 45 - 57

Na základě uvedených pramenů zpracovala M. Bořkovcová